

שמות פרק ב

(י) ויגדל הילד ותבאָהו לבת פרעה ויהי לה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתוהו: (יא) ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו: (יב) ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול: (יג) ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך: (יד) ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרגני אתה אמר כאשר הרגת את המצרי וירא משה ויאמר אכן נודע הדבר: (טו) וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרג את משה ויברח משה מפני פרעה וישב בארץ מצרים וישב על הבאר:

רש"י

(י) **משיתוהו** - שחילתה והוא לשון הוצאה בלשון ארמי, כמשחל בניתא מחלבא. ובלשון עברי משיתוהו לשון הסירותיו, כמו (יהושע א ח) לא ימוש, לא משו (במדבר יד מד), כך חברו מנחם. ואני אומר שאינו ממחברת מש, וימוש, אלא מגזרת משה ולשון הוצאה הוא, וכן (שמואל ב כב יז) ימשי ממים רבים, שאילו היה ממחברת מש, לא יתכן לומר משיתוהו, אלא המישותיהו, כאשר יאמר מן קם הקימותי, ומן שב השיבותי, ומן בא הביאותי, או משתיהו, כמו (זכריה ג ט) ומשתי את עון הארץ, אבל משיתי אינו אלא מגזרת תיבה שפעל שלה מיוסד בה"א בסוף התיבה. כגון משה, בנה, עשה, צוה, פנה, כשיבא לומר בהם פעלתי, תבא היו"ד במקום ה"א, כמו עשיתי, בניתי, פנית, צויתי: (יא) **ויגדל משה** - והלא כבר כתיב ויגדל הילד (פסוק י) אמר רבי יהודה ברבי אלעאי הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ביתו: **וירא בסבלתם** - נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם: **איש מצרי** - נוגש היה, ממונה על שוטרי ישראל והיה מעמידם מקרות הגבר למלאכתם: **מכה איש עברי** - מלקוהו ורודהו. ובעלה של שלומית בת דברי היה, ונתן בה עיניו, ובלילה העמידו והוציאו מביתו, והוא חזר ונכנס לבית ובה על אשתו, כסבורה שהוא בעלה, וחזר האיש לביתו והרגיש בדבר, וכשראה אותו מצרי שהרגיש בדבר, היה מכהו ורודהו כל היום: (יב) **ויפן כה וכה** - ראה מה עשה לו בבית ומה עשה לו בשדה. ולפי פשוטו כמשמעו: **וירא כי אין איש** - עתיד לצאת ממנו שיתגייר: (יג) **שני אנשים עברים** - דתן ואבירם הם שהותירו מן המן: **נצים** - מריבים: **למה תכה** - אף על פי שלא הכהו, נקרא רשע בהרמת יד: **רעך** - רשע כמותך: (יד) **מי שמך לאיש** - והרי עודך נער: **הלהרגני אתה אמר** - מכאן אנו למדים שהרגו בשם המפורש: **ויירא משה** - כפשוטו. ומדרשו דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין, אמר מעתה שמה אינם ראויין להגאל: **אכן נודע הדבר** - כמשמעו. ומדרשו נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אבל רואה אני שהם ראויים לכך: (טו) **וישמע פרעה** - הם הלשינו עליו: **ויבקש להרג את משה** - מסרו לקוסטינר להרגו, ולא שלטה בו החרב, הוא שאמר משה (יח ד) ויצילני מחרב פרעה: **וישב בארץ מצרים** - נתעכב שם, כמו (בראשית לז א) וישב יעקב: **וישב על הבאר** - לשון ישיבה, למד מיעקב שנזדווג לו זוווג על הבאר:

המב"ו

(יא) **ויגדל משה ויצא אל אחיו** - שגדל והיה לאיש. כי מתחלה אמר ויגדל הילד (לעיל פסוק י), שגדל עד שלא היה צריך לגמלה אותו, ואז הביאתהו לבת פרעה ויהי לה לבן כי לפני מלכים יתיצב, ואחרי כן גדל ויהי לאיש דעת: וטעם **ויצא אל אחיו** - כי הגידו לו אשר הוא יהודי, והיה חפץ לראותם בעבור שהם אחיו. והנה נסתכל בסבלותם ועמלם ולא יכול לסבול ולכן הרג המצרי המכה הנלחץ: (יד) **הלהרגני אתה אמר** - מכאן אנו לומדים שהרגו בשם המפורש. לשון רש"י. ומדרש רבותינו הוא (שמו"ר א לה). ואני תמה, אם כן מי הגיד לרשע כי משה הרגו. אולי סמך ידו עליו ויקללהו בשם ה', וזהו ויך. או מפני שנפל מת לפניו פחד משה שיעלילו עליו וקברו בחול, וראה אותו עושה כן, וידע שהוא הגורם או חשב שהרגו בחרב כי לא ראה רק הקבורה. ועל דרך הפשט אומרים (המפרשים, ראב"ע כאן והרד"ק בספר השרשים שרש אמר) כי "אתה אומר" פירושו חושב, כי מצינו אמירה על מחשבת הלב, אמרתי אני בלבי (קהלת ב א), אמרתי טוב ממנו הנפל (שם ו ג). ואין בכאן צורך לזה, כי אמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו, אם בעבור שאתה חפץ להרגני כאשר הרגת המצרי אתה מוכיח אותי ואומר למה תכה רעך:

Maimonides, *The Guide for the Perplexed* II:45

The first degree of prophecy consists in the divine assistance which is given to a person, and induces and encourages him to do something good and grand, e.g., to deliver a congregation of good men from the hands of evildoers; to save one noble person, or to bring happiness to a large number of people; he finds in himself the cause that moves and urges him to this deed. This degree of divine influence is called “the spirit of the Lord”; and of the person who is under that influence we say that the spirit of the Lord came upon him, clothed him, or rested upon him, or the Lord was with him, and the like. All the judges of Israel possessed this degree, for the following general statement is made concerning them: “The Lord raised up judges for them; and the Lord was with the judge, and he saved them” (Judges ii. 18). Also all the noble chiefs of Israel belonged to this class. The same is distinctly stated concerning some of the judges and the kings: “The spirit of the Lord came upon Jephthah” (ibid. xi. 29); of Samson it is said, “The spirit of the Lord came upon him” (ibid. xiv. 19); “And the spirit of the Lord came upon Saul when he heard those words” (1 Sam. xi. 6). When Amasa was moved by the holy spirit to assist David, “A spirit clothed Amasa, who was chief of the captains, and he said, Thine are we, David,” etc. (1 Chron. xii. 18). This faculty was always possessed by Moses from the time he had attained the age of manhood: it moved him to slay the Egyptian, and to prevent evil from the two men that quarrelled; it was so strong that, after he had fled from Egypt out of fear, and arrived in Midian, a trembling stranger, he could not restrain himself from interfering when he saw wrong being done; he could not bear it. Comp. “And Moses rose and saved them” (Exod. ii. 17). David likewise was filled with this spirit, when he was anointed with the oil of anointing. Comp. “And the spirit of God came upon David from that day and upward” (1 Sam. xvi. 13). He thus conquered the lion and the bear and the Philistine, and accomplished similar tasks, by this very spirit. This faculty did not cause any of the above-named persons to speak on a certain subject, for it only aims at encouraging the person who possesses it to action; it does not encourage him to do everything, but only to help either a distinguished man or a whole congregation when oppressed, or to do something that leads to that end. Just as not all who have a true dream are prophets, so it cannot be said of every one who is assisted in a certain undertaking, as in the acquisition of property, or of some other personal advantage, that the spirit of the Lord came upon him, or that the Lord was with him, or that he performed his actions by the holy spirit. We only apply such phrases to those who have accomplished something very good and grand, or something that leads to that end; e.g., the success of Joseph in the house of the Egyptian, which was the first cause leading evidently to great events that occurred subsequently.